

**УКРАЇНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ЗАЛІЗНИЧНОГО ТРАНСПОРТУ**

ЕКОНОМІЧНИЙ ФАКУЛЬТЕТ

Кафедра фінансів, обліку та оподаткування

МЕТОДИЧНІ ВКАЗІВКИ

для практичних занять з освітньої компоненти

«ФІНАНСОВИЙ МОНІТОРИНГ І КОМПЛАЄНС»

**для здобувачів вищої освіти другого (магістерського) рівня
спеціальності D2 «Фінанси, банківська справа, страхування та
фондовий ринок» усіх форм здобуття освіти**

Харків 2026

Методичні вказівки розглянуто і рекомендовано до друку на засіданні кафедри фінансів, обліку та оподаткування 23 березня 2026 р., протокол № 7.

Укладачі:

доценти О. А. Єрмоленко,

Н. М. Лисьонкова

Рецензент

доц. О. Д. Стешенко

МЕТА І ЗАВДАННЯ ОСВІТНЬОЇ КОМПОНЕНТИ

Фінансовий моніторинг і комплаєнс є основними елементами сучасної системи гарантування фінансової безпеки держави, стабільності фінансового сектору та захисту національної економіки від злочинного використання. Незалежно від рівня економічного розвитку країни ефективна система протидії легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та розповсюдженню зброї масового ураження є обов'язковою умовою інтеграції в глобальну фінансову систему, дотримання міжнародних стандартів FATF і збереження довіри іноземних партнерів та інвесторів.

Фінансовий моніторинг – це комплексний інструмент державної політики у сфері економічної та національної безпеки. Він безпосередньо впливає на прозорість фінансових потоків, рівень корупційних ризиків, ефективність боротьби з організованою злочинністю, фінансуванням тероризму та обходом міжнародних санкцій. Комплаєнс у фінансових установах є внутрішньою системою управління ризиками ПВК/ФТ, що забезпечує відповідність діяльності установи вимогам національного законодавства, міжнародних стандартів і внутрішніх політик. Від ефективності комплаєнс-функції залежить репутація установи, розмір штрафних санкцій, можливість продовжувати діяльність на міжнародних ринках, уникнення кримінальної відповідальності посадових осіб.

Освітня компонента «Фінансовий моніторинг і комплаєнс» спрямована на підготовку фахівців магістерського рівня (спеціальність D2), здатних системно аналізувати ризики ПВК/ФТ, розробляти і впроваджувати ефективні комплаєнс-програми, проводити належну перевірку клієнтів, виявляти підозрілі операції, готувати якісні повідомлення до ДСФМУ, а також забезпечувати відповідність установи вимогам регуляторів і міжнародних оцінок (MONEYVAL, FATF).

Мета освітньої компоненти

Сформувати у здобувачів вищої освіти магістерського рівня (другий рівень, спеціальність D2) цілісну систему поглиблених теоретичних знань, аналітичних компетентностей і високопрофесійних практичних навичок із сучасної системи запобігання та протидії легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму, а також забезпечення комплексного комплаєнсу в умовах високорегульованого фінансового середовища, міжнародних санкційних режимів і цифрової трансформації фінансового сектору.

Основні завдання освітньої компоненти:

– поглиблене вивчення еволюції, архітектури та головних принципів глобальної та національної систем фінансового моніторингу, ролі та стандартів FATF, MONEYVAL, Європейського Союзу, Регламенту MiCAR, Директиви DORA), а також впливу воєнного стану і післявоєнної реконструкції на політику ПВК/ФТ в Україні;

– аналіз нормативно-правової бази України у сфері ПВК/ФТ і комплаєнсу на рівні Закону України № 361-IX (зі змінами 2023-2025 рр.), постанов НБУ, вимог Держфінмоніторингу, санкційного законодавства, Положення про ризик-орієнтований підхід і внутрішні правила СПФМ з урахуванням останніх змін відносно посиленого моніторингу криптоактивів, віртуальних активів і нефіскальних платежів;

– формування компетентностей із побудови, впровадження та постійного вдосконалення ефективної системи управління ризиками ПВК/ФТ і комплаєнс-ризиків у суб'єктах первинного фінансового моніторингу (банки, НФУ, платіжні установи, криптобіржі, адвокати, нотаріуси, аудитори, рієлтори тощо) на основі ризик-орієнтованого підходу;

– опанування методології та інструментарію комплексної належної перевірки клієнтів, ідентифікації та верифікації бенефіціарних власників,

політично значущих осіб, джерел походження коштів і багатства, а також оцінювання санкційних ризиків;

- набуття навичок виявлення, аналізу і кваліфікації підозрілих фінансових операцій, транзакцій високого ризику та операцій, пов'язаних із віртуальними активами, з урахуванням сучасних red flags, типологій FATF і національних індикаторів ризику;

- формування вміння розробляти, впроваджувати і оцінювати ефективність внутрішньої системи комплаєнс-контролю, включаючи комплаєнс-політику, програму навчання персоналу, систему внутрішнього моніторингу, автоматизовані AML-системи, комплаєнс-ризиків та комплаєнс-аудит;

- розвиток аналітичних навичок з оцінювання ефективності системи ПБК/ФТ і комплаєнсу в організації, проведення gap analysis, підготовки звітів про відповідність регуляторним вимогам, а також підготовки до перевірок НБУ, Держфінмоніторингу та міжнародних аудитів;

- набуття практичних навичок з аналізу реальних кейсів порушень (із відкритих джерел НБУ, Держфінмоніторингу, судової практики, звітів FATF/MONEYVAL), оцінювання наслідків недотримання вимог (штрафи, блокування активів, кримінальна відповідальність, репутаційні втрати) і розроблення заходів із запобігання їм;

- формування професійної етики, розуміння конфіденційності інформації, відповідальності за порушення у сфері ПБК/ФТ і комплаєнсу, а також здатності до міждисциплінарної взаємодії з підрозділами ризик-менеджменту, внутрішнього аудиту, безпеки, юридичного департаменту і фронт-офісом;

- підготовка до роботи в умовах посиленого санкційного режиму, моніторингу міжнародної технічної допомоги, повернення активів і протидії фінансуванню тероризму в постконфліктний період.

Вивчення освітньої компоненти передбачає зосередження на самостійному аналізі, критичному мисленні, роботі з первинними

регуляторними документами, міжнародними типологіями та кейсами, а також на практичному моделюванні комплаєнс-процесів у реальних або симульованих організаціях.

Компетентності, які повинен продемонструвати здобувач після успішного опанування курсу:

- системно аналізувати ризики ПВК/ФТ/ПЗМУ на рівні установи, сектору, держави;
- застосовувати ризик-орієнтований підхід для організації фінансового моніторингу та комплаєнсу;
- проводити належну (CDD) і посилену (EDD) перевірку клієнтів разом із верифікацією бенефіціарних власників і перевіркою на санкційні списки;
- виявляти типові схеми легалізації доходів та індикатори підозрілих операцій (red flags);
- налаштувати правила автоматизованого моніторингу транзакцій та інтерпретувати алерти AML-систем;
- готувати обґрунтовані та якісні повідомлення STR/CTR, працювати з електронним кабінетом СПФМ;
- здійснювати санкційний комплаєнс, перевіряти клієнтів/контрагентів у списках РНБО, ЄС, OFAC, OFSI;
- проводити внутрішній комплаєнс-аудит, gap analysis і розробляти плани усунення виявлених недоліків;
- готувати установу до зовнішніх перевірок НБУ, ДСФМУ і MONEYVAL;
- інтегрувати сучасні виклики (ESG, віртуальні активи, воєнний стан) у комплаєнс-програми;
- формулювати обґрунтовані висновки, рекомендації та управлінські рішення на основі аналізу ризиків ПВК/ФТ.

Вимоги щодо виконання практичних завдань

Виконуючи практичні завдання і кейсів, здобувачі повинні дотримуватися такої послідовності:

- вказати номер теми та завдання;
- сформулювати умови кейсу або аналітичне питання;
- надати коротке теоретичне обґрунтування (посилання на Закон України № 361-ІХ, рекомендації FATF, постанови НБУ, типології ДСФМУ);
- провести аналіз (матриця ризиків, перевірка клієнта, налаштування правил, заповнення STR тощо);
- оформити результати в таблицях, матрицях, схемах, зразках документів;
- надати економічну/ризикову інтерпретацію отриманих результатів;
- сформулювати висновки та практичні рекомендації;
- вказати джерела даних (офіційні реєстри, сайти ДСФМУ, НБУ, FATF, MONEYVAL) і нормативні акти.

Особливу увагу потрібно приділяти:

- правильному застосуванню термінології FATF та українського законодавства, обґрунтованості рівня ризику і вибору заходів (CDD/EDD, STR, блокування);
- урахуванню воєнного стану, санкційних ризиків та операцій із РФ/Білоруссю;
- якості заповнення зразків STR, матриць ризиків, планів дій за результатами аудиту;
- критичному аналізу комплаєнс-політик і їх відповідності сучасним викликам.

Успішне опанування курсу дає змогу випускнику займати посади комплаєнс-офіцера, спеціаліста з фінансового моніторингу, аналітика ризиків ПБК/ФТ, аудитора комплаєнсу в банках, небанківських фінансових установах, компаніях із віртуальними активами, а також державних органах фінансового нагляду та фінансової розвідки.

ТЕМА 1. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ФІНАНСОВОГО МОНІТОРИНГУ ТА КОМПЛАЄНСУ В УКРАЇНІ: ІСТОРИЧНИЙ АСПЕКТ І ПОТОЧНИЙ РОЗВИТОК

Практичне заняття 1. Аналіз еволюції системи фінансового моніторингу в Україні та порівняння з міжнародними стандартами

Мета заняття

Метою заняття є формування системного розуміння теоретичних основ фінансового моніторингу та комплаєнсу в Україні, розвиток аналітичних навичок для оцінювання історичного розвитку системи протидії відмиванню коштів і фінансуванню тероризму (ПВК/ФТ), а також набуття компетенцій у порівняльному аналізі національного законодавства з міжнародними стандартами, що сприяє глибокому осмисленню ролі цих механізмів для гарантування економічної безпеки держави.

Теоретичний матеріал

Фінансовий моніторинг визначено як сукупність заходів, спрямованих на виявлення, запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення (за Законом України № 361-ІХ від 06.12.2019 р.). Класичні ознаки включають системний характер, обов'язковість для суб'єктів первинного фінансового моніторингу (банки, фінансові установи, нотаріуси тощо) та інтеграцію з державними регуляторними органами, такими як Державна служба фінансового моніторингу України (ДСФМУ).

Призначення фінансового моніторингу - забезпечення стабільності фінансової системи в рамках економічної та соціальної політики держави. Він інтегрований у механізми протидії економічним злочинам, сприяє

прозорості фінансових потоків і підтримує міжнародну співпрацю, зокрема з FATF (Financial Action Task Force), для запобігання використанню фінансової системи в злочинних цілях.

Роль фінансового моніторингу – захист національної економіки від ризиків, пов'язаних із нелегальними фінансовими операціями, і посилення комплаєнсу (відповідності нормам) у фінансовому секторі. Він виконує чотири основні функції: превентивну (запобігання ризикам через ідентифікацію підозрілих операцій), контрольну (нагляд за дотриманням норм суб'єктами моніторингу), регуляторну (формування політики на основі аналізу даних) та інформаційну (обмін даними з правоохоронними органами для розслідувань). Комплаєнс як складова забезпечує внутрішній контроль в організаціях для відповідності законодавству.

Загальні принципи не прив'язані до конкретного року, як-от 2026 р., а базовані на універсальних стандартах, що еволюціонують у відповідь на глобальні виклики, такі як цифрова трансформація фінансових послуг.

Практичні завдання

1 Проаналізуйте хронологію основних змін Закону України № 361-IX за період 2019–2025 рр., звернувши увагу на адаптацію до рекомендацій FATF і вплив міжнародних зобов'язань (використовуйте офіційні дані з сайту Верховної Ради України).

2 Проведіть порівняльний аналіз рекомендацій FATF (40 Рекомендацій + 9 Спеціальних Рекомендацій) з українським законодавством у сфері ПВК/ФТ, виділивши сфери відповідності (наприклад оцінювання ризиків, конфіскація активів) і потенційні розбіжності (на основі звітів MONEYVAL).

3 Складіть timeline розвитку системи ПВК/ФТ в Україні з 2002 по 2026 р., визначивши важливі етапи та вплив воєнного стану. Використовуйте офіційні джерела, такі як звіти ДСФМУ та FATF, для обґрунтування.

Приклад timeline (як зразок для завдання):

- 2002 р.: ухвалення першого Закону України «Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом»;
- 2003 р.: створення Державного департаменту фінансового моніторингу (попередник ДСФМУ);
- 2010 р.: зміни до законодавства для виходу з «сірої» зони FATF, посилення кримінальної відповідальності за відмивання коштів;
- 2014 р.: посилення моніторингу через геополітичні події (анексія Криму), інтеграція із санкційними режимами;
- 2019–2020 рр.: ухвалення та набрання чинності Законом України № 361-IX, транспонування четвертої Директиви ЄС, впровадження ризик-орієнтованого підходу;
- 2022 р.: введення воєнного стану (від 24.02.2022 р.) – тимчасове полегшення деяких адміністративних бар'єрів (наприклад спрощення ідентифікації клієнтів), але посилення контролю за валютними операціями та ризиками фінансування тероризму; вплив: зниження рівня фінансової безпеки на 63,9 % через макроекономічні детермінанти, такі як інфляція та скорочення ВВП, із фокусуванням на стабілізацію банківської системи;
- 2023–2024 рр.: розроблення вторинного законодавства, співпраця з ЄС та IMF, тренінги для суб'єктів моніторингу; вплив воєнного стану: адаптація до загроз, таких як кібератаки та нелегальні трансфери;
- 2025–2026 рр.: стратегія розвитку системи фінансового моніторингу на 2024–2026 рр. (форум ДСФМУ, квітень 2024 р.), оновлення для відповідності оновленим стандартам FATF; вплив воєнного стану: фокусування на відновленні, інтеграція з європейським AMLA (із 2028 р.), але продовження обмежень на валютні операції для стабільності.

Теми рефератів

- 1 Історичний розвиток системи фінансового моніторингу в Україні: від першого закону до сучасних реформ.
- 2 Порівняльний аналіз українського законодавства з рекомендаціями FATF: сильні та слабкі сторони.
- 3 Роль комплаєнсу в забезпеченні ефективності ПВК/ФТ в умовах глобалізації.
- 4 Вплив європейських директив на еволюцію українського AML/CFT законодавства.
- 5 Проблеми впровадження ризик-орієнтованого підходу в системі фінансового моніторингу України.

Контрольні запитання

- 1 Дайте визначення фінансового моніторингу за Законом України № 361-ІХ.
- 2 Яке призначення фінансового моніторингу в системі економічної політики держави?
- 3 Перелічіть чотири основні функції фінансового моніторингу та наведіть приклади їх реалізації.
- 4 Як еволюціонувала система ПВК/ФТ в Україні з 2002 р.?
- 5 Які основні зміни відбулися в Законі України № 361-ІХ за період 2019–2025 рр.?
- 6 Порівняйте рекомендації FATF 40+9 з українським законодавством у сфері оцінювання ризиків.
- 7 Як воєнний стан вплинув на функціонування фінансового моніторингу в Україні?
- 8 Наведіть приклади комплаєнс-процедур для суб'єктів первинного моніторингу.

9 Яка роль ДСФМУ в системі ПВК/ФТ?

10 Обґрунтуйте необхідність міжнародної співпраці у сфері фінансового моніторингу.

Глосарій

Державна служба фінансового моніторингу України (ДСФМУ) – національний підрозділ фінансової розвідки (FIU).

Комплаєнс – система внутрішнього контролю установи для забезпечення відповідності законодавству і стандартам ПВК/ФТ.

Ризик-орієнтований підхід (РВА) – принцип застосування заходів моніторингу пропорційно рівню виявленого ризику.

Суб'єкт первинного фінансового моніторингу (СПФМ) – банк, НФУ, нотаріус, адвокат тощо, зобов'язаний здійснювати заходи фінансового моніторингу.

Фінансовий моніторинг – комплекс заходів для запобігання та виявлення легалізації (відмивання) доходів, фінансування тероризму і розповсюдження зброї масового ураження.

Література [7, 13, 14, 17, 20, 21, 30, 33, 35, 36].

ТЕМА 2. МІЖНАРОДНІ СТАНДАРТИ ЗАПОБІГАННЯ ЛЕГАЛІЗАЦІЇ ДОХОДІВ, ФІНАНСУВАННЮ ТЕРОРИЗМУ ТА ПОШИРЕННЮ ЗБРОЇ МАСОВОГО УРАЖЕННЯ

Практичне заняття 2. Оцінювання ризиків ПВ/ФТ за ризик-орієнтованим підходом (Risk-Based Approach)

Мета заняття

Метою заняття є формування системного розуміння міжнародних стандартів запобігання легалізації (відмиванню) доходів, фінансуванню тероризму та поширенню зброї масового ураження, розвиток теоретичних знань про ризик-орієнтований підхід (Risk-Based Approach) і аналітичних навичок для оцінювання ризиків ПВК/ФТ, що сприяє ефективному застосуванню цих стандартів у національних системах комплаєнсу і фінансового моніторингу.

Теоретичний матеріал

Міжнародні стандарти запобігання легалізації (відмиванню) доходів, фінансуванню тероризму та поширенню зброї масового ураження (ПВК/ФТ/ПЗМУ) визначені як сукупність рекомендацій і норм, розроблених організаціями на кшталт FATF (Financial Action Task Force), що включають 40 Рекомендацій і спеціальні заходи для протидії глобальним загрозам. Класичні ознаки цих стандартів охоплюють ризик-орієнтований підхід (RBA), обов'язковість для фінансових установ і DNFBPs (designated non-financial businesses and professions), а також інтеграцію з національними законодавствами для забезпечення прозорості та співпраці.

Призначення цих стандартів - захист глобальної фінансової системи в рамках економічної та соціальної політики, запобігаючи використанню фінансових потоків для кримінальних цілей, сприяючи стабільності ринків

і підтримуючи міжнародну безпеку через координацію зусиль проти транснаціональних злочинів.

Роль міжнародних стандартів – гармонізація національних систем ПВК/ФТ, посилення комплаєнсу, зменшення вразливостей у фінансовому секторі. Вони виконують чотири основні функції: превентивну (ідентифікація ризиків на ранніх етапах через оцінювання клієнтів, продуктів, географії та каналів), стабілізаційну (мітигація ризиків для збереження фінансової стабільності), контрольну (нагляд і моніторинг за дотриманням норм) і стимулюючу (заохочення до впровадження ефективних заходів через рекомендації та оцінювання ефективності). РВА передбачає пропорційне застосування заходів: посилений контроль для високих ризиків і спрощений для низьких.

Загальні принципи не прив'язані до конкретного року, як-от 2026 р., а сфокусовані на універсальних механізмах, що адаптуються до еволюціонуючих загроз, таких як віртуальні активи та кіберзлочини.

Практичні завдання

1 Побудуйте матрицю ризиків ПВК/ФТ для гіпотетичного суб'єкта фінансового моніторингу (наприклад банку) з урахуванням факторів клієнтів, продуктів/послугів, географії та каналів доставлення. Використовуйте шкалу оцінок (висока/середня/низька) на основі рекомендацій FATF (використовуйте офіційні дані з сайту FATF).

2 Проаналізуйте типові індикатори ризику (red flags) за рекомендаціями FATF і НБУ, такі як аномальні транзакції, клієнти з високоризикових юрисдикцій, невідповідності в документах. Наведіть приклади для різних секторів (банки, НФУ, криптобіржі) на основі звітів MONEYVAL або НБУ.

3 Оцініть ризики для гіпотетичного банку/НФУ/криптобіржі: розробіть профіль ризику клієнта (високий/середній/низький). Наприклад,

для криптобіржі розгляньте клієнта з високоризикової країни, анонімними транзакціями та великими обсягами; обґрунтуйте заходи мітигації (посилений CDD, моніторинг) із використанням офіційних даних НБУ чи FATF.

Приклад матриці ризиків (як зразок для завдання) наведено в таблиці 2.1.

Таблиця 2.1

Фактор ризику	Опис	Рівень ризику	Заходи мітигації
Клієнти	Політично значущі особи (PEP) або з високоризикових юрисдикцій	Високий	Посилений CDD, перевірка джерел коштів
Продукти/ послуги	Віртуальні активи або високоризикові інвестиції	Середній	Регулярний моніторинг транзакцій
Географія	Операції з країнами з низьким рівнем AML (за FATF)	Високий	Обмеження транзакцій, додаткова верифікація
Канали доставлення	Онлайн-канали без фізичної ідентифікації	Середній	Використання біометрії та двофакторної автентифікації

Теми рефератів

1 Еволюція рекомендацій FATF і їхній вплив на міжнародні стандарти ПБК/ФТ.

2 Порівняльний аналіз ризик-орієнтованого підходу в рекомендаціях FATF та українському законодавстві.

3 Роль індикаторів ризику (red flags) у виявленні ПБК/ФТ у фінансовому секторі.

4 Проблеми впровадження RBA для віртуальних активів і криптобірж у глобальному контексті.

5 Міжнародна співпраця в протидії поширенню зброї масового ураження через фінансові канали.

Контрольні запитання

- 1 Дайте визначення міжнародних стандартів ПВК/ФТ/ПЗМУ за рекомендаціями FATF.
- 2 Яке призначення цих стандартів у системі глобальної економічної політики?
- 3 Перелічіть чотири основні функції міжнародних стандартів і наведіть приклади їх реалізації.
- 4 Що таке ризик-орієнтований підхід (RBA)? Як його застосовують для оцінювання ризиків?
- 5 Які основні фактори ризику (клієнти, продукти, географія, канали) враховують у RBA?
- 6 Наведіть приклади індикаторів ризику (red flags) за рекомендаціями FATF.
- 7 Як НБУ впроваджує RBA в українській системі фінансового моніторингу?
- 8 Обґрунтуйте розроблення профілю ризику клієнта (високий/середній/низький) для гіпотетичного сценарію.
- 9 Яка роль матриці ризиків в управлінні ПВК/ФТ для фінансових установ?
- 10 Опишіть специфіку RBA для криптобірж порівняно з традиційними банками.

Глосарій

Матриця ризиків – інструмент оцінювання ризиків за категоріями: клієнти, продукти, географія, канали доставлення.

FATF (Financial Action Task Force) – міжнародна організація, що розробляє глобальні стандарти протидії відмиванню коштів і фінансуванню тероризму.

40 Рекомендацій FATF – основний набір міжнародних стандартів AML/CFT.

MONEYVAL – комітет Ради Європи з оцінювання заходів протидії відмиванню коштів у країнах-членах.

Red flags – індикатори (ознаки) підозрілих операцій або високого ризику.

Література [4, 6, 7, 9, 17, 23, 29, 30, 33, 34].

ТЕМА 3. КЛАСИФІКАЦІЯ СХЕМ ЛЕГАЛІЗАЦІЇ ЗЛОЧИННИХ ДОХОДІВ І ЇХ АНАЛІЗ У КОНТЕКСТІ КОМПЛАЄНСУ

Практичне заняття 3. Проведення належної перевірки клієнтів (CDD/EDD/Simplified DD)

Мета заняття

Метою заняття є формування системного розуміння класифікації схем легалізації злочинних доходів і їх аналізу в контексті комплаєнсу, розвиток теоретичних знань про механізми виявлення та запобігання таким схемам, а також аналітичних навичок для проведення належної перевірки клієнтів (CDD/EDD/Simplified DD), що сприяє ефективному застосуванню цих інструментів для забезпечення відповідності нормам протидії відмиванню коштів і фінансуванню тероризму.

Теоретичний матеріал

Схеми легалізації (відмивання) злочинних доходів визначають як сукупність дій, спрямованих на надання законного вигляду доходам,

одержаним від злочинної діяльності, через їх інтеграцію в легальну економіку (за Законом України № 361-IX). Класичні ознаки включають три етапи: розміщення (введення коштів у фінансову систему), шарування (маскування походження через складні транзакції), інтеграція (використання «очищених» коштів як легальних). Класифікація охоплює банківські схеми (фальшиві депозити), корпоративні (shell-компанії), торговельні (trade-based laundering), віртуальні (через криптоактиви).

Призначення класифікації та аналізу цих схем полягає в посиленні комплаєнсу в рамках економічної та соціальної політики держави, запобігаючи використанню фінансової системи для кримінальних цілей, забезпечуючи прозорість операцій і сприяючи стабільності економіки через виявлення вразливостей.

Роль класифікації схем у комплаєнсі полягає в наданні інструментів для ризик-орієнтованого управління, посиленні внутрішнього контролю в організаціях та інтеграції з державними механізмами нагляду. Вона виконує чотири основні функції: превентивну (запобігання через ідентифікацію ризиків на етапі перевірки клієнтів), аналітичну (розбір схем для виявлення патернів і red flags), регуляторну (формування політики комплаєнсу на основі аналізу), освітню (підвищення обізнаності суб'єктів моніторингу для ефективного CDD/EDD). Комплаєнс забезпечує відповідність нормам разом із роботою з реєстрами для верифікації бенефіціарів, PEP і санкційних осіб.

Загальні принципи не прив'язані до конкретного року, як-от 2026 р., а базовані на універсальних стандартах, що еволюціонують у відповідь на нові форми злочинності, такі як цифрові схеми.

Практичні завдання

1 Класифікуйте типові схеми легалізації злочинних доходів (наприклад trade-based laundering, shell-компанії) і проаналізуйте їхні ризики в контексті комплаєнсу, використовуючи рекомендації FATF та

типологічні дослідження ДСФМУ (використовуйте офіційні дані з сайтів FATF і fiu.gov.ua).

2 Проведіть належну перевірку клієнтів (CDD/EDD/Simplified DD): ідентифікуйте і верифікуйте бенефіціарних власників, РЕР і санкційних осіб за допомогою відкритих реєстрів (ЄДР, Реєстр РЕР НБУ, санкційні списки РНБО, OFAC, ЕС). Наведіть приклади пошуку в реєстрах на основі гіпотетичних даних.

3 Проведіть повну перевірку клієнта за наданими документами (скан паспорта, статут, виписка з ЄДР): виявіть ризики та визначте рівень due diligence. Гіпотетичний приклад: клієнт – ТОВ «Альфа» із бенефіціаром, що є РЕР; перевірте в ЄДР (код ЄДРПОУ 12345678), Реєстрі РЕР, санкційних списках; оцініть ризики (високий через РЕР-статус, зв'язки з високоризиковою юрисдикцією); рекомендований рівень – EDD із посиленою перевіркою джерел коштів (використовуйте офіційні реєстри для обґрунтування).

Приклад перевірки (як зразок для завдання):

Ідентифікація: паспорт клієнта – серія АА № 123456, ПІБ Іванов І. І., дата народження 01.01.1980.

Верифікація бенефіціара: із виписки ЄДР – бенефіціар Петров П. П., перевірка в Реєстрі РЕР: є РЕР (держслужбовець).

Перевірка санкцій: пошук у списках РНБО, OFAC, ЕС – відсутні санкції.

Ризики: високий (РЕР, великі транзакції); рівень DD – EDD із моніторингом.

Теми рефератів

1 Класифікація схем легалізації злочинних доходів: теоретичні основи та приклади.

2 Порівняльний аналіз схем відмивання коштів у банківському та небанківському секторах.

3 Роль комплаєнсу в аналізі та запобіганні схемам легалізації доходів.

4 Проблеми ідентифікації бенефіціарних власників у корпоративних схемах відмивання.

5 Вплив міжнародних санкцій на класифікацію ризиків у комплаєнсі.

Контрольні запитання

1 Дайте визначення схем легалізації злочинних доходів, наведіть їхню класифікацію.

2 Яке призначення аналізу цих схем у системі комплаєнсу?

3 Перелічіть чотири основні функції класифікації схем і наведіть приклади їх реалізації.

4 Що таке належна перевірка клієнтів (CDD/EDD/Simplified DD)? Коли застосовують кожен рівень?

5 Як ідентифікувати і верифікувати бенефіціарних власників?

6 Наведіть приклади роботи з відкритими реєстрами (ЄДР, Реєстр РЕР).

7 Як перевірити клієнта на наявність у санкційних списках (РНБО, OFAC, ЕС)?

8 Обґрунтуйте визначення рівня due diligence для гіпотетичного клієнта з ризиками.

9 Яка роль РЕР-статусу для оцінювання ризиків комплаєнсу?

10 Опишіть специфіку аналізу схем легалізації в умовах цифрової економіки.

Глосарій

Бенефіціарний власник – кінцевий власник або контролер юридичної особи.

Легалізація (відмивання) доходів – надання законного вигляду коштам, отриманим злочинним шляхом.

Три етапи відмивання – розміщення, шарування, інтеграція.

Shell-компанія – фіктивна юридична особа без реальної діяльності, використовується для приховування бенефіціарів.

Trade-based laundering – відмивання через завищення/заниження вартості товарів у торговельних операціях.

Література [3, 16, 17, 23, 29-31, 33-35].

ТЕМА 4. НАЦІОНАЛЬНА НОРМАТИВНА БАЗА З ПРОТИДІЇ ЛЕГАЛІЗАЦІЇ ДОХОДІВ І ФІНАНСУВАННЮ ТЕРОРИЗМУ В РАМКАХ КОМПЛАЄНСУ

Практичне заняття 4. Виявлення та аналіз підозрілих фінансових операцій

Мета заняття

Метою заняття є формування системного розуміння національної нормативної бази з протидії легалізації (відмиванню) доходів і фінансуванню тероризму в рамках комплаєнсу, розвиток теоретичних знань про виявлення і аналіз підозрілих фінансових операцій, а також аналітичних навичок для роботи з типологіями схем та індикаторами ризиків, що сприяє ефективному застосуванню цих механізмів у національній системі фінансового моніторингу та забезпеченню відповідності нормам ПВК/ФТ.

Теоретичний матеріал

Національну нормативну базу з протидії легалізації (відмиванню) доходів і фінансуванню тероризму визначають як сукупність законів, підзаконних актів і регуляторних норм. Класичні ознаки включають обов'язковість для суб'єктів первинного фінансового моніторингу (СПФМ), ризик-орієнтований підхід, інтеграцію з міжнародними стандартами FATF і механізми виявлення підозрілих операцій, таких як trade-based laundering, shell companies, cash structuring і crypto mixing.

Призначення нормативної бази – забезпечення стабільності фінансової системи в рамках економічної та соціальної політики держави, запобігання використанню національної економіки для кримінальних цілей, сприяючи прозорості транзакцій і міжнародній співпраці для протидії глобальним загрозам.

Роль нормативної бази в комплаєнсі – створення правового фундаменту для внутрішнього контролю в організаціях, посилення нагляду державних органів (ДСФМУ, НБУ), зменшення вразливостей до схем легалізації. Вона виконує чотири основні функції: превентивну (запобігання ризикам через обов'язкову перевірку операцій і клієнтів), контрольну (нагляд за дотриманням норм СПФМ із використанням індикаторів ризиків), регуляторну (формування політики на основі аналізу типологій FATF і національних оцінок ризиків), інформаційну (обмін даними для складання STR і розслідувань). Комплаєнс забезпечує адаптацію цих норм до діяльності установ, включаючи аналіз типових схем та індикаторів, таких як аномальні транзакції чи зв'язки з високоризиковими юрисдикціями.

Загальні принципи не прив'язані до конкретного року, як-от 2026 р., а базовані на універсальних стандартах, що адаптуються до еволюціонуючих загроз, таких як віртуальні активи та санкційні обхідні схеми.

Практичні завдання

1 Проаналізуйте типові схеми легалізації доходів (trade-based laundering, shell companies, cash structuring, crypto mixing) і їхні індикатори ризику за типологіями FATF 2023–2025 рр. (наприклад звіти про terrorist financing risks і proliferation financing), використовуючи офіційні дані з сайту FATF.

2 Працюйте з національними індикаторами AML/CFT України (із Національної оцінки ризиків 2024, звітів ДСФМУ) і типологіями FATF, виділивши red flags для підозрілих операцій, таких як часті дрібні депозити чи торговельні невідповідності.

3 Проаналізуйте набір транзакцій (виписка банку): визначте підозрілі операції, складіть шаблон STR (повідомлення про підозрілу операцію). Гіпотетичний приклад: виписка з 10 транзакціями, де виявлено cash structuring (декілька депозитів по 14 999 грн для уникнення порогу); обґрунтуйте підозру (відповідність типології FATF про cash-based methods) і складіть STR із деталями клієнта, операцій і підстав підозри (використовуйте шаблони з сайту ДСФМУ).

Приклад шаблону STR (як зразок для завдання):

- ідентифікація СПФМ: Банк «А», код ЄДРПОУ 12345678;
- дані клієнта: ПІБ, паспорт, адреса; статус (PEP/звичайний);
- опис операцій: транзакція 1 – депозит 14 999 грн готівкою; транзакція 2 – аналогічно в той же день; загальна сума 29 998 грн;
- підозра: Cash structuring для уникнення обов'язкового моніторингу (поріг 15 000 грн); відповідність індикаторам FATF (звіт 2023 про ML methods);
- додатки: виписка, документи клієнта;
- рекомендації: заморозити рахунок, повідомити ДСФМУ.

Теми рефератів

- 1 Структура національної нормативної бази ПВК/ФТ в Україні: основні закони та їх еволюція.
- 2 Порівняльний аналіз національних індикаторів ризиків із типологіями FATF 2023–2025 рр.
- 3 Роль комплаєнсу у виявленні підозрілих фінансових операцій.
- 4 Проблеми аналізу схем легалізації доходів у банківському секторі України.
- 5 Вплив міжнародних стандартів на національну систему протидії фінансуванню тероризму.

Контрольні запитання

- 1 Дайте визначення національної нормативної бази з протидії легалізації доходів і ФТ.
- 2 Яке призначення цієї бази в системі комплаєнсу?
- 3 Перелічіть чотири основні функції нормативної бази та наведіть приклади їх реалізації.
- 4 Опишіть типові схеми легалізації (trade-based laundering, shell companies).
- 5 Які індикатори ризику (red flags) для cash structuring і crypto mixing?
- 6 Як працюють типології FATF 2023–2025 рр. (наприклад terrorist financing risks)?
- 7 Наведіть приклади національних індикаторів AML/CFT в Україні.
- 8 Як проаналізувати виписку банку для виявлення підозрілих операцій?
- 9 Що таке STR? Які елементи входять до його шаблону?
- 10 Обґрунтуйте специфіку комплаєнсу в умовах воєнного стану в Україні.

Глосарій

Закон № 361-IX – основний Закон України про запобігання та протидію легалізації доходів, фінансуванню тероризму та ПЗМУ.

Cash structuring – штучне розбиття великої суми на дрібні операції для уникнення порогу моніторингу.

CTR (Cash/Threshold Transaction Report) – повідомлення про порогову операцію.

Crypto mixing – використання сервісів для змішування транзакцій віртуальних активів із метою приховування походження.

STR (Suspicious Transaction Report) – повідомлення про підозрілу операцію.

Література [3, 14, 17, 23, 29-31, 33, 34].

ТЕМА 5. ОРГАНІЗАЦІЙНО-ПРАВОВИЙ СТАТУС ДЕРЖАВНОЇ СЛУЖБИ ФІНАНСОВОГО МОНІТОРИНГУ УКРАЇНИ ТА ЇЇ РОЛЬ У КОМПЛАЄНС-СИСТЕМІ

Практичне заняття 5. Розроблення внутрішніх правил СПФМ і комплаєнс-політики

Мета заняття

Метою заняття є формування системного розуміння організаційно-правового статусу Державної служби фінансового моніторингу України (ДСФМУ) і її ролі в комплаєнс-системі, розвиток теоретичних знань про механізми координації та нагляд у сфері ПВК/ФТ, а також аналітичних навичок для розроблення внутрішніх правил суб'єктів первинного фінансового моніторингу (СПФМ) і комплаєнс-політики, що сприяє

ефективному застосуванню цих інструментів у забезпеченні відповідності нормам протидії легалізації доходів і фінансуванню тероризму.

Теоретичний матеріал

Державну службу фінансового моніторингу України (ДСФМУ) визначають як центральний орган виконавчої влади з особливим статусом, що реалізує державну політику у сфері запобігання та протидії легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та розповсюдження зброї масового знищення (за Законом України № 361-ІХ і Постановою КМУ № 537 від 29.07.2015 р.). Класичні ознаки включають статус підрозділу фінансової розвідки (FIU), незалежність в аналітичній діяльності, координацію з Кабінетом Міністрів України та інтеграцію з міжнародними структурами, такими як FATF і MONEYVAL.

Призначення ДСФМУ - забезпечення стабільності фінансової системи в рамках економічної та соціальної політики держави через збір, аналіз і поширення інформації про підозрілі операції, що сприяє запобіганню використанню національної економіки для кримінальних цілей і посиленню міжнародної співпраці.

Роль ДСФМУ в комплаєнс-системі – координація національної системи ПВК/ФТ, нагляд за дотриманням норм СПФМ (банки, НФУ тощо) і надання рекомендацій для внутрішнього контролю в організаціях. Вона виконує чотири основні функції: превентивну (розроблення типологій ризиків і навчання для запобігання порушенням), аналітичну (обробка повідомлень про підозрілі операції та оцінювання ризиків), контрольну (нагляд за ефективністю комплаєнс-програм СПФМ і передавання матеріалів до правоохоронних органів), координаційну (співпраця з державними органами, міжнародними партнерами та підтримка санкційних режимів). Комплаєнс, як елемент, забезпечує адаптацію норм ДСФМУ до діяльності СПФМ через внутрішні правила, програми і аудит.

Загальні принципи не прив'язані до конкретного року, як-от 2026 р., а базовані на універсальних стандартах, що еволюціонують у відповідь на нові виклики, такі як віртуальні активи та санкційні ризики.

Практичні завдання

1 Проаналізуйте структуру внутрішніх правил СПФМ згідно з Положенням НБУ № 65 від 19.05.2020 р. (з урахуванням змін), виділивши основні розділи: політика, правила, програми, моніторинг, аудит (використовуйте офіційні дані з сайту НБУ).

2 Розробіть фрагменти комплаєнс-політики для гіпотетичного СПФМ (наприклад банку): програма проведення первинного фінансового моніторингу, процедура моніторингу операцій, аудит комплаєнсу, з акцентуванням на ризик-орієнтований підхід.

3 Складіть розділ внутрішніх правил про моніторинг віртуальних активів або санкційний комплаєнс. Наприклад, для моніторингу віртуальних активів: опишіть процедури ідентифікації клієнтів VASPs, оцінювання ризиків (анонімні транзакції, високоризикові юрисдикції), red flags і заходи мітигації (використовуйте рекомендації FATF і НБУ).

Приклад розділу внутрішніх правил (як зразок для завдання):

Розділ 7. Моніторинг операцій з віртуальними активами.

7.1 Визначення: віртуальні активи (ВА) – цифрове подання вартості, що можуть бути digitally traded або transferred (за Законом України № 2074-IX).

7.2 Процедури моніторингу: СПФМ здійснює постійний моніторинг транзакцій із ВА, включаючи ідентифікацію клієнтів (CDD/EDD для VASPs), перевірку джерел коштів і блокчейн-аналіз для виявлення mixing/tumbling.

7.3 Індикатори ризику (red flags): анонімні гаманці, транзакції з високоризиковими біржами (за списком FATF), великі обсяги без економічного обґрунтування.

7.4 Заходи: із виявленням – призупинення операції, складання STR для ДСФМУ; щорічний аудит ефективності.

Теми рефератів

- 1 Організаційно-правовий статус ДСФМУ: еволюція та сучасні виклики.
- 2 Порівняльний аналіз ролі ДСФМУ у комплаєнс-системі з FIU інших країн (наприклад FinCEN, США).
- 3 Роль комплаєнс-політики в забезпеченні ефективності внутрішніх правил СПФМ.
- 4 Проблеми розроблення програм первинного фінансового моніторингу для VASPs.
- 5 Вплив санкційного комплаєнсу на діяльність СПФМ в умовах геополітичних ризиків.

Контрольні запитання

- 1 Дайте визначення організаційно-правового статусу ДСФМУ.
- 2 Яке призначення ДСФМУ в системі економічної політики держави?
- 3 Перелічіть чотири основні функції ДСФМУ і наведіть приклади їх реалізації.
- 4 Яка роль ДСФМУ у комплаєнс-системі СПФМ?
- 5 Опишіть структуру внутрішніх правил СПФМ за Положенням НБУ.
- 6 Що входить до комплаєнс-політики (програма, моніторинг, аудит)?
- 7 Як розробити розділ внутрішніх правил про моніторинг віртуальних активів?
- 8 Наведіть приклади індикаторів ризику для санкційного комплаєнсу.
- 9 Яка специфіка аудиту комплаєнс-політики в СПФМ?
- 10 Обґрунтуйте необхідність координації ДСФМУ із міжнародними органами в комплаєнсі.

Глосарій

Внутрішні правила СПФМ – обов’язковий документ СПФМ з описом процедур фінансового моніторингу.

Комплаєнс-політика – внутрішній документ установи, що визначає принципи та процедури комплаєнсу.

Програма фінансового моніторингу – частина комплаєнс-політики, що описує заходи ідентифікації, моніторингу та звітування.

FIU (Financial Intelligence Unit) – підрозділ фінансової розвідки (в Україні – ДСФМУ).

Література [15, 17, 23, 26-31, 33].

ТЕМА 6. ОБОВ’ЯЗКИ ТА ФУНКЦІЇ СУБ’ЄКТІВ ПЕРВИННОГО ФІНАНСОВОГО МОНІТОРИНГУ В КОНТЕКСТІ КОМПЛАЄНСУ

Практичне заняття 6. Моделювання автоматизованого моніторингу транзакцій

Мета заняття

Метою заняття є формування системного розуміння обов’язків і функцій суб’єктів первинного фінансового моніторингу (СПФМ) у контексті комплаєнсу, розвиток теоретичних знань про їхню роль у системі протидії легалізації доходів і фінансуванню тероризму, а також аналітичних навичок для моделювання автоматизованого моніторингу транзакцій, що сприяє ефективному застосуванню АМЛ-систем і налаштуванню правил для виявлення підозрілих операцій у фінансовому секторі.

Теоретичний матеріал

Суб'єкти первинного фінансового моніторингу (СПФМ) визначено як установи та особи, зобов'язані здійснювати заходи з фінансового моніторингу, включаючи банки, небанківські фінансові установи, нотаріусів, адвокатів, аудиторів та інших (за Законом України № 361-ІХ). Класичні ознаки включають обов'язкову реєстрацію в ДСФМУ, впровадження внутрішніх комплаєнс-програм, проведення CDD/EDD і повідомлення про підозрілі операції з інтеграцією ризик-орієнтованого підходу для забезпечення прозорості фінансових потоків.

Призначення СПФМ - забезпечення стабільності фінансової системи в рамках економічної та соціальної політики держави, запобігання використанню установ для легалізації злочинних доходів, фінансування тероризму чи розповсюдження зброї масового ураження, сприяючи прозорості та міжнародній співпраці в AML/CFT.

Роль СПФМ у комплаєнсі – первинний рівень контролю за фінансовими операціями, посилення внутрішніх механізмів відповідності нормам, зменшення ризиків для національної економіки. Вони виконують чотири основні функції: ідентифікаційну (перевірка клієнтів і бенефіціарів для оцінювання ризиків), моніторингову (виявлення підозрілих транзакцій через автоматизовані системи та правила), звітну (подання STR до ДСФМУ і ведення обліку операцій), превентивну (розроблення та впровадження комплаєнс-політик для запобігання порушенням, включаючи навчання персоналу та аудит). Комплаєнс забезпечує інтеграцію цих функцій у щоденну діяльність, з акцентуванням на автоматизації для ефективності.

Загальні принципи не прив'язані до конкретного року, як-от 2026 р., а базовані на універсальних стандартах, що адаптуються до еволюціонуючих загроз, таких як операції з віртуальними активами та санкційні ризики.

Практичні завдання

1 Проаналізуйте обов'язки СПФМ (наприклад банків) щодо автоматизованого моніторингу транзакцій за Законом України № 361-IX і рекомендаціями НБУ, з акцентуванням на налаштування правил (скоринг, порогові значення, сценарії) для виявлення підозрілих операцій (використовуйте офіційні дані з сайтів НБУ і ДСФМУ).

2 Розгляньте типові AML-системи: SAS Anti-Money Laundering (інтегрована платформа з AI для транзакційного моніторингу, CDD і санкційного скринінгу), NICE Actimize (модулі для SAM, KYC, санкцій із machine learning), Oracle FCCM (хмарне рішення для виявлення підозрілої поведінки клієнтів і моніторингу), українські рішення типу AML Insider (від Asoft Lab, для банківського сектору з підтримкою AML-процесів) чи модулі в автоматизованих банківських системах (АБС, інтегровані в українські банки для локальної адаптації). Порівняйте їхній функціонал на основі звітів FATF чи галузевих оглядів.

3 Розробіть п'ять-сім правил для автоматизованого виявлення підозрілих операцій: визначте сценарії, порогові значення та скоринг. Наприклад, для швидкого руху коштів – моніторинг транзакцій із вхідними/вихідними переказами понад поріг у короткий період; обґрунтуйте на основі типологій FATF і національних індикаторів.

Приклад правил (як зразок для завдання):

1 Швидкий рух коштів: виявлення, якщо сума вхідних транзакцій > 100 000 грн із подальшим виведенням > 80 % суми протягом 24 год; скоринг – високий ризик, дія – автоматичне призупинення та STR.

2 Транзакції з високоризиковими країнами: операції з юрисдикціями за списком FATF (наприклад Іран, КНДР) понад 50 000 грн; скоринг – середній/високий, перевірка джерел.

3 Cash structuring: декілька депозитів готівкою < 15 000 грн (поріг) від одного клієнта протягом дня, загальна сума > 50 000 грн; дія – EDD.

4 Аномальні обсяги: транзакції, що перевищують середній обсяг клієнта на 300 % без обґрунтування; скоринг – середній.

5 Зв'язки з PEP: автоматичний скринінг клієнтів на PEP-статус із посиленням моніторингом транзакцій > 10 000 грн.

6 Crypto mixing: виявлення транзакцій із віртуальними активами, що включають mixing services (анонімні гаманці); дія – блокування.

7 Trade-based laundering: невідповідність торговельних документів (інвойси) реальним ринковим цінам > 20 %; скоринг – високий.

Теми рефератів

1 Обов'язки СПФМ у системі комплаєнсу: теоретичні основи та практична реалізація.

2 Порівняльний аналіз функцій СПФМ в Україні та країнах ЄС.

3 Роль автоматизованих AML-систем у виконанні функцій СПФМ.

4 Проблеми налаштування правил моніторингу в умовах цифрової трансформації.

5 Вплив комплаєнсу на ефективність СПФМ у протидії фінансуванню тероризму.

Контрольні запитання

1 Дайте визначення суб'єктів первинного фінансового моніторингу за Законом України № 361-ІХ.

2 Яке призначення СПФМ у системі економічної політики держави?

3 Перелічіть чотири основні функції СПФМ і наведіть приклади їх реалізації.

4 Як СПФМ виконують обов'язки в контексті комплаєнсу?

5 Опишіть огляд типових AML-систем (SAS, Actimize, Oracle FCCM).

6 Які українські рішення для AML (наприклад AML Insider) і модулі в АБС?

7 Як налаштувати правила в AML-системах (скоринг, порогові значення)?

8 Наведіть приклади сценаріїв для виявлення підозрілих операцій (швидкий рух коштів).

9 Яка роль автоматизованого моніторингу в функціях СПФМ?

10 Обґрунтуйте специфіку комплаєнсу для небанківських СПФМ.

Глосарій

Автоматизований моніторинг – використання програмного забезпечення для постійного аналізу транзакцій за заданими правилами.

Скоринг – оцінювання рівня ризику клієнта або операції за бальною системою.

AML-система – автоматизована система моніторингу транзакцій для виявлення підозрілих операцій.

KYC (Know Your Customer) – процес «знай свого клієнта» (ідентифікація та верифікація).

Література [1, 4, 8, 10, 17, 27, 29, 30, 33, 34].

ТЕМА 7. МЕТОДИЧНІ ПІДХОДИ ЩОДО ФІНАНСОВОГО МОНІТОРИНГУ НА ПЕРВИННОМУ РІВНІ З ЕЛЕМЕНТАМИ КОМПЛАЄНСУ

Практичне заняття 7. Підготовка та подання повідомлень до Держфінмоніторингу

Мета заняття

Метою заняття є формування системного розуміння методичних підходів щодо фінансового моніторингу на первинному рівні (СПФМ) з

інтеграцією елементів комплаєнсу, розвиток теоретичних знань про процедури підготовки та подання повідомлень до Державної служби фінансового моніторингу України (ДСФМУ), а також аналітичних навичок для заповнення форм STR/CTR і роботи з електронним кабінетом СПФМ, що сприяє ефективному виявленню та реагуванню на підозрілі операції в рамках національної системи ПВК/ФТ.

Теоретичний матеріал

Методичні підходи щодо фінансового моніторингу на первинному рівні визначають як комплекс правил, процедур та інструментів, що застосовують суб'єкти первинного фінансового моніторингу (СПФМ) для ідентифікації, оцінювання та повідомлення про підозрілі фінансові операції (за Законом України № 361-IX і відповідними Наказами Мінфіну/НБУ). Класичні ознаки включають ризик-орієнтований підхід, автоматизований моніторинг, обов'язкове подання повідомлень про порогові (CTR) і підозрілі (STR) операції, а також інтеграцію з комплаєнс-системою для внутрішнього контролю та відповідності нормам.

Призначення цих підходів – забезпечення стабільності фінансової системи в рамках економічної та соціальної політики держави, запобігання легалізації злочинних доходів, фінансуванню тероризму та розповсюдженню зброї масового ураження, сприяючи прозорості транзакцій та оперативному обміну інформацією з ДСФМУ.

Роль методичних підходів у комплаєнсі – створення ефективних механізмів первинного виявлення ризиків, посилення внутрішнього нагляду в СПФМ, зменшення вразливостей до схем ПВК/ФТ. Вони виконують чотири основні функції: превентивну (виявлення підозрілих операцій на етапі моніторингу та перевірки), процедурну (стандартизоване заповнення та подання форм STR/CTR через електронний кабінет), контрольну (аудит і перевірка ефективності процедур СПФМ), інформаційну (забезпечення

своєчасного та повного інформування ДСФМУ для подальшого аналізу). Комплаєнс інтегрує ці підходи в щоденну діяльність, використовуючи електронний кабінет СПФМ для захищеного обміну даними (за наказом Мінфіну № 322 від 04.06.2021 р., чинним з 02.02.2026 р.).

Загальні принципи не прив'язані до конкретного року, як-от 2026 р., а базовані на універсальних стандартах, що адаптуються до нових загроз, включаючи оновлені порядки взаємодії та електронний кабінет.

Практичні завдання

1 Проаналізуйте порядок заповнення форм STR (повідомлення про підозрілу операцію) і CTR (повідомлення про порогову операцію) за вимогами ДСФМУ (згідно з Порядком обміну інформацією, затвердженим Наказом Мінфіну, і рекомендаціями на сайті fiu.gov.ua), виділивши обов'язкові поля: дані СПФМ, клієнта, операції, підстава підозри, додатки.

2 Ознайомтеся з роботою електронного кабінету СПФМ (демоверсія або симулятор доступні через відеоінструкції на сайті ДСФМУ: реєстрація з КЕП, формування повідомлень, подання STR/CTR, отримання запитів; використовуйте офіційні ресурси fiu.gov.ua для покрокових інструкцій).

3 Заповніть і обґрунтуйте форму STR на основі кейсу з підозрілою операцією. Гіпотетичний кейс: клієнт – фізична особа, здійснено серію готівкових депозитів по 14 900 грн (п'ять операцій за день, загальна сума 74 500 грн) без економічного обґрунтування, подальше переказування на рахунок у високоризиковій юрисдикції; виявлено через автоматизований моніторинг (cash structuring + швидкий рух коштів). Обґрунтування: відповідність red flags із типологій ДСФМУ і FATF (структуризація для уникнення порогу 400 000 грн для обов'язкового моніторингу або 15 000 грн для готівки); рівень ризику – високий; рекомендовані заходи – призупинення операцій, EDD.

Приклад заповнення STR (як зразок для завдання):

- код СПФМ: код банку/установи;
- тип повідомлення: STR (підозріла операція);
- дата операції: дата;
- дані клієнта: ПІБ, РНОКПП, паспорт, адреса; статус (звичайний/PEP);
- опис операції: депозити готівкою № 1–5 по 14 900 грн кожна; подальший SWIFT-переказ 70 000 грн на рахунок у [високоризикова країна];
- підстава підозри: структуризація (cash structuring) для уникнення порогу; відсутність економічного сенсу; зв'язок із високоризиковою юрисдикцією (red flags із типологій FATF 2025 та ДСФМУ);
- додатки: виписка, скан документів, скріншоти автоматизованого алерту;
- рекомендації: заморозити рахунок, додатково перевірити джерела коштів.

Теми рефератів

- 1 Методичні підходи щодо фінансового моніторингу СПФМ: еволюція та сучасні вимоги.
- 2 Порядок підготовки та подання STR/CTR: порівняльний аналіз із міжнародними стандартами.
- 3 Роль електронного кабінету СПФМ у забезпеченні ефективності комплаєнсу.
- 4 Проблеми заповнення форм повідомлень до ДСФМУ в умовах воєнного стану.
- 5 Інтеграція автоматизованого моніторингу з процедурами подання STR.

Контрольні запитання

- 1 Дайте визначення методичних підходів щодо фінансового моніторингу на первинному рівні.
- 2 Яке призначення цих підходів у системі комплаєнсу?
- 3 Перелічіть чотири основні функції методичних підходів і наведіть приклади їх реалізації.
- 4 Що таке форми STR і CTR? Коли їх подають?
- 5 Опишіть порядок заповнення форми STR за вимогами ДСФМУ.
- 6 Як працює електронний кабінет СПФМ (реєстрація, подання повідомлень)?
- 7 Які обов'язкові елементи форми STR?
- 8 Наведіть приклад обґрунтування підозрілої операції для STR (cash structuring).
- 9 Яка роль відеоінструкцій та демоверсії кабінету в навчанні СПФМ?
- 10 Обґрунтуйте специфіку подання повідомлень через е-кабінет із 2026 р.

Глосарій

Електронний кабінет СПФМ – платформа для подання STR/CTR і взаємодії з ДСФМУ.

Порядок подання інформації – регламентована процедура заповнення та відправлення повідомлень до ДСФМУ.

Симулятор електронного кабінету – навчальний інструмент для відпрацювання подання повідомлень.

Література [17, 22-24, 29-31, 33, 34].

ТЕМА 8. ПРОЦЕДУРИ ЗВІТУВАННЯ І ПОДАННЯ ІНФОРМАЦІЇ В СИСТЕМІ ФІНАНСОВОГО МОНІТОРИНГУ ТА КОМПЛАЄНСУ

Практичне заняття 8. Аналіз реальних кейсів порушень і застосування санкцій

Мета заняття

Метою заняття є формування системного розуміння процедур звітування і подання інформації в системі фінансового моніторингу та комплаєнсу, розвиток теоретичних знань про механізми реагування на порушення, а також аналітичних навичок для аналізу реальних кейсів порушень, оцінювання наслідків і проведення gap analysis, що сприяє ефективному усуненню недоліків у комплаєнс-системах суб'єктів первинного фінансового моніторингу.

Теоретичний матеріал

Процедури звітування і подання інформації в системі фінансового моніторингу та комплаєнсу визначають як стандартизовані механізми, за якими суб'єкти первинного фінансового моніторингу (СПФМ) зобов'язані подавати дані про порогові, підозрілі та інші операції до Державної служби фінансового моніторингу України (ДСФМУ) з метою виявлення та запобігання легалізації злочинних доходів, фінансуванню тероризму та розповсюдженню зброї масового ураження (за Законом України № 361-ІХ). Класичні ознаки включають обов'язковість подання STR (повідомлень про підозрілі операції) і CTR (повідомлень про порогові операції), використання електронного кабінету СПФМ для захищеного обміну, а також інтеграцію з комплаєнс-системою для внутрішнього аналізу та реагування на запити регуляторів.

Призначення цих процедур – забезпечення стабільності фінансової системи в рамках економічної та соціальної політики держави, сприяючи оперативному обміну інформацією для запобігання використанню фінансових установ у кримінальних схемах, посилюючи прозорість і міжнародну співпрацю в AML/CFT.

Роль процедур звітування в комплаєнсі – створення ефективного каналу для виявлення порушень, нагляду за дотриманням норм СПФМ і зменшення ризиків для національної економіки. Вони виконують чотири основні функції: превентивну (запобігання ризикам через своєчасне звітування та аналіз операцій), регуляторну (забезпечення відповідності нормам через подання даних і реагування на санкції), аналітичну (розбір кейсів порушень для оцінювання наслідків, таких як штрафи чи призупинення ліцензій), корекційну (усунення прогалин у комплаєнс-системах через gap analysis і впровадження заходів). Комплаєнс забезпечує інтеграцію цих процедур у діяльність СПФМ, включаючи внутрішній аудит і навчання для уникнення кримінальної відповідальності.

Загальні принципи не прив'язані до конкретного року, як-от 2026 р., а базовані на універсальних стандартах, що адаптуються до еволюціонуючих загроз, таких як нові схеми відмивання через віртуальні активи.

Практичні завдання

1 Проаналізуйте публічні рішення НБУ про штрафи за порушення фінансового моніторингу (2023–2026 рр.), такі як штрафи для банків Alliance (83.5 млн грн), МТВ (78.2 млн грн) та інших за improper CDD, відсутність RBA; використовуйте офіційні дані з сайту НБУ (bank.gov.ua) і звітів.

2 Розберіть кейси Держфінмоніторингу та судової практики, наприклад реферали SFMS за 2023 р. (понад 1100 матеріалів на 100 млрд грн) і судові рішення про кримінальну відповідальність за відмивання коштів;

оцініть наслідки (штрафи, блокування рахунків, кримінальні справи) на основі звітів fiu.gov.ua і реєстру судових рішень.

3 Проведіть gap analysis системи комплаєнсу банку за реальним кейсом, запропонуйте заходи усунення порушень. Реальний кейс: MTB Bank (2025) – штраф 75 млн грн за improper customer due diligence, ігнорування risk-based approach, слабе risk management із запуском нових продуктів. Gap analysis: прогалини – відсутність посиленого CDD для високоризикових клієнтів, недостатній моніторинг, брак тренінгів; заходи – впровадити автоматизовані інструменти для RBA, аудит комплаєнс-політики, навчання персоналу, посилити внутрішній контроль за новими сервісами (обґрунтуйте на основі рекомендацій НБУ і FATF).

Приклад gap analysis (як зразок для завдання) наведено в таблиці 8.1.

Таблиця 8.1

Прогалина	Опис	Наслідки	Заходи усунення
Слабе CDD	Недостатня перевірка клієнтів, відсутність EDD для PER	Штраф 75 млн грн, репутаційні ризики	Впровадити автоматизовану систему CDD з інтеграцією реєстрів PER/санкцій; провести ретроспективний аудит клієнтської бази
Відсутність RBA	Ігнорування ризик-орієнтованого підходу в продуктах	Порушення Закону України № 361-ІХ, призупинення операцій	Розробити матрицю ризиків, інтегрувати в комплаєнс-політику; щорічне оцінювання ризиків із залученням зовнішніх аудиторів
Слабкий ризик-менеджмент	Проблеми з новими сервісами (онлайн)	Кримінальна відповідальність за ст. 209 КК	Організувати тренінги для комплаєнс-офіцерів; впровадити моніторинг з AI для виявлення аномалій

Теми рефератів

1 Процедури звітування в системі фінансового моніторингу: теоретичні основи та вимоги законодавства.

2 Порівняльний аналіз санкцій за порушення AML/CFT в Україні та країнах ЄС.

3 Роль комплаєнсу в аналізі та запобіганні порушенням звітування.

4 Проблеми судової практики щодо кримінальної відповідальності за порушення фінансового моніторингу.

5 Gap analysis як інструмент усунення недоліків у комплаєнс-системах СПФМ.

Контрольні запитання

1 Дайте визначення процедур звітування та подання інформації в системі фінансового моніторингу.

2 Яке призначення цих процедур у системі комплаєнсу?

3 Перелічіть чотири основні функції процедур звітування та наведіть приклади їх реалізації.

4 Як аналізують публічні рішення НБУ про штрафи (2023–2026 рр.)?

5 Наведіть приклади кейсів Держфінмоніторингу та їхні наслідки.

6 Які наслідки порушень (штрафи, призупинення ліцензій, кримінальна відповідальність)?

7 Що таке gap analysis системи комплаєнсу?

8 Обґрунтуйте заходи усунення порушень за реальним кейсом (наприклад МТВ Bank 2025).

9 Яка роль судової практики для оцінювання порушень фінансового моніторингу?

10 Опишіть специфіку звітування в умовах воєнного стану в Україні.

Глосарій

Кримінальна відповідальність – покарання за ст. 209, 209-1 КК України (легалізація доходів, фінансування тероризму).

Призупинення ліцензії – крайній захід регулятора за систематичні порушення.

Штраф за порушення фінансового моніторингу – адміністративна санкція НБУ або ДСФМУ.

Gap analysis – аналіз розбіжностей між фактичним станом комплаєнсу та вимогами.

Література [14, 17, 23, 28-34].

ТЕМА 9. ЮРИДИЧНА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ЗА ПОРУШЕННЯ НОРМ ПРОТИДІЇ ЛЕГАЛІЗАЦІЇ ДОХОДІВ І ФІНАНСУВАННЮ ТЕРОРИЗМУ В КОМПЛАЄНС-КОНТЕКСТІ

Практичне заняття 9. Санкційний комплаєнс і моніторинг воєнного часу

Мета заняття

Метою заняття є формування системного розуміння юридичної відповідальності за порушення норм протидії легалізації (відмиванню) доходів і фінансуванню тероризму в комплаєнс-контексті, розвиток теоретичних знань про санкційний комплаєнс і моніторинг в умовах воєнного часу, а також аналітичних навичок для роботи із санкційними списками та оцінювання ризиків клієнтів/контрагентів, що сприяє ефективному забезпеченню відповідності нормам ПВК/ФТ і зменшенню ризиків для національної економічної безпеки.

Теоретичний матеріал

Юридичну відповідальність за порушення норм протидії легалізації (відмиванню) доходів і фінансуванню тероризму визначають як комплекс

адміністративних, цивільних і кримінальних санкцій, що застосовують до суб'єктів первинного фінансового моніторингу (СПФМ), посадових осіб та інших учасників за недотримання вимог Закону України № 361-ІХ, включаючи неналежний комплаєнс, невиявлення підозрілих операцій чи порушення санкційних режимів (за Кримінальним кодексом України, ст. 209, 209-1; Кодексом про адміністративні правопорушення, ст. 166-9). Класичні ознаки включають пропорційність санкцій (від штрафів до кримінального покарання), обов'язковість для СПФМ (банки, НФУ) та інтеграцію з комплаєнс-системою для запобігання порушенням, зважаючи особливо на воєнний час (Закон України № 3120-ІХ про посилення санкцій проти РФ/Білорусі).

Призначення юридичної відповідальності - забезпечення стабільності фінансової системи в рамках економічної та соціальної політики держави, стримуючи порушення норм ПБК/ФТ, посилюючи комплаєнс і сприяючи дотриманню санкційних режимів, особливо в умовах воєнного стану, для захисту національних інтересів від зовнішніх загроз.

Роль юридичної відповідальності в комплаєнс-контексті - мотивація СПФМ до ефективного впровадження внутрішніх процедур, нагляду за транзакціями та перевірки клієнтів на санкційні ризики, зменшуючи вразливості до схем, пов'язаних із РФ/Білоруссю чи технічною допомогою. Вона виконує чотири основні функції: стримуючу (запобігання порушенням через загрозу штрафів чи кримінальної відповідальності), корекційну (усунення недоліків комплаєнсу через аналіз кейсів і *gap analysis*), регуляторну (формування політики на основі судової практики та рішень НБУ/ДСФМУ), освітню (підвищення обізнаності про ризики воєнного часу, такі як моніторинг транзакцій з країнами-агресорами). Комплаєнс забезпечує мінімізацію ризиків роботою із санкційними списками (РНБО, ЄС, США, Велика Британія) і моніторингом, включаючи технічну допомогу (заборона на експорт технологій).

Загальні принципи не прив'язані до конкретного року, як-от 2026 р., а базовані на універсальних стандартах, що адаптуються до геополітичних викликів, таких як посилення санкцій проти РФ/Білорусі.

Практичні завдання

1 Проаналізуйте санкційні списки РНБО, ЄС, США (OFAC) і Великої Британії (OFSI): перевірте гіпотетичного клієнта на наявність у списках, використовуючи офіційні бази даних (sanctionssearch.ofac.treas.gov, sanctionssearch.ofsi.hmtreasury.gov.uk, ec.europa.eu, sanctions.nazk.gov.ua) для виявлення збігів за ПІБ, адресою чи пов'язаними особами.

2 Моніторте транзакції, пов'язані з РФ/Білоруссю і технічною допомогою: проаналізуйте гіпотетичні операції на відповідність заборонам (наприклад експорт товарів подвійного призначення за Постановою КМУ № 1045), виділивши red flags, такі як перекази через банки РФ чи технічні консультації.

3 Перевірте клієнта/контрагента на санкційні ризики, складіть звіт про виявлені збіги. Гіпотетичний клієнт: ТОВ «Бета» із бенефіціаром із РФ (ПІБ Іванов І. І., паспорт РФ); перевірте в списках РНБО (збіг із санкційним списком за Указом Президента № 726/2019, оновлено 2026 р.), OFAC (SDN List, збіг за entity), ЄС (CFSP List) і УК (Consolidated List); обґрунтуйте ризики (високий через зв'язки з РФ, потенційне фінансування агресії); складіть звіт із рекомендаціями (відмова в обслуговуванні, STR до ДСФМУ).

Приклад звіту (як зразок для завдання):

- дані клієнта: ТОВ «Бета», ЄДРПОУ 98765432, бенефіціар Іванов І. І. (паспорт РФ серія 12 34 № 567890);

- перевірка списків: збіг у РНБО (суб'єкт під санкціями за підтримку агресії); OFAC – SDN List (entity linked to RF); ЄС – Annex I CFSP; УК – Consolidated List (financial sanctions);

- виявлені ризики: високий (заборонені транзакції з РФ/Білоруссю, технічна допомога);
- рекомендації: призупинити операції, подати STR, провести внутрішній аудит.

Теми рефератів

- 1 Юридична відповідальність за порушення норм ПВК/ФТ: види і механізми застосування.
- 2 Порівняльний аналіз санкційних режимів України, ЄС, США та Великої Британії.
- 3 Роль комплаєнсу в моніторингу транзакцій воєнного часу.
- 4 Проблеми перевірки клієнтів на санкційні ризики в умовах геополітичної нестабільності.
- 5 Вплив воєнного стану на юридичну відповідальність СПФМ за порушення санкцій.

Контрольні запитання

- 1 Дайте визначення юридичної відповідальності за порушення норм ПВК/ФТ.
- 2 Яке призначення цієї відповідальності в комплаєнс-контексті?
- 3 Перелічіть чотири основні функції юридичної відповідальності та наведіть приклади їх реалізації.
- 4 Які види відповідальності (адміністративна, кримінальна) за порушення санкцій?
- 5 Опишіть роботу із санкційними списками РНБО, ЄС, США, Великої Британії.
- 6 Як моніторити транзакції, пов'язані з РФ/Білоруссю?
- 7 Наведіть приклади red flags для технічної допомоги під санкціями.

8 Як перевірити клієнта на санкційні ризики (процедура)?

9 Що входить до звіту про виявлені збіги в санкційних списках?

10 Обґрунтуйте специфіку санкційного комплаєнсу в умовах воєнного стану.

Глосарій

Звіт про санкційні ризики – документ із результатами перевірки клієнта/контрагента на збіги в санкційних списках.

Санкційний комплаєнс – система перевірки на санкційні списки та блокування заборонених операцій.

Санкційні списки – РНБО, ЄС, OFAC (США), OFSI (Велика Британія).

Технічна допомога – надання технологій, консультацій, обладнання, заборонене санкціями щодо РФ/Білорусі.

Література [17-19, 23, 25, 29-34].

ТЕМА 10. ІНТЕГРАЦІЯ КОМПЛАЄНС-ПРОГРАМ У ФІНАНСОВІ УСТАНОВИ: СУЧАСНІ ВИКЛИКИ ТА КРАЩІ ПРАКТИКИ

**Практичне заняття 10. Інтеграція ESG- і комплаєнс-ризиків.
Підготовка до зовнішнього аудиту**

Мета заняття

Метою заняття є формування системного розуміння інтеграції комплаєнс-програм у фінансові установи з урахуванням сучасних викликів, розвиток теоретичних знань про ESG- і комплаєнс-ризики, а також аналітичних навичок для підготовки до зовнішнього аудиту і розроблення

планів дій за результатами внутрішнього аудиту, що сприяє ефективному впровадженню кращих практик у системі протидії легалізації доходів і фінансуванню тероризму, забезпечуючи стійкість фінансового сектору в умовах глобальних змін.

Теоретичний матеріал

Інтеграцію комплаєнс-програм у фінансові установи визначають як процес впровадження систем внутрішнього контролю для забезпечення відповідності нормам протидії легалізації (відмиванню) доходів, фінансуванню тероризму та розповсюдженню зброї масового ураження (ПВК/ФТ/ПЗМУ) з урахуванням сучасних викликів, таких як ESG-фактори (environmental, social, governance) (за Законом України № 361-IX і рекомендаціями FATF). Класичні ознаки включають ризик-орієнтований підхід, автоматизацію процесів, інтеграцію з ESG (виявлення екологічних злочинів, greenwashing – фальшиве подання екологічності), підготовку до аудитів НБУ, ДСФМУ і MONEYVAL, а також адаптацію до геополітичних ризиків, таких як воєнний стан і санкції.

Призначення інтеграції комплаєнс-програм – забезпечення стабільності фінансової системи в рамках економічної та соціальної політики держави, запобігаючи використанню установ для кримінальних цілей, сприяючи стійкому розвитку через ESG-інтеграцію (наприклад моніторинг екологічних ризиків у кредитуванні) і підготовці до зовнішніх перевірок для підвищення прозорості та міжнародної відповідності.

Роль інтеграції комплаєнс-програм – посилення внутрішнього контролю у фінансових установах, зменшення ризиків порушень, адаптація до сучасних викликів, таких як AI в моніторингу, кліматичні зміни та геополітична напруга. Вона виконує чотири основні функції: превентивну (запобігання ризикам через інтеграцію ESG у CDD/EDD, виявлення greenwashing), стабілізаційну (мітигація впливу воєнного стану на

комплаєнс, наприклад посилений моніторинг санкцій), контрольну (підготовка до аудитів НБУ/ДСФМУ/MONEYVAL через симуляції та *gar analysis*), стимулюючу (заохочення кращих практик, таких як ESG-репортинг для стійкості, на основі звітів ЕВА і FATF). Комплаєнс забезпечує холістичний підхід, інтегруючи ESG-ризики (екологічні злочини, соціальна відповідальність) із традиційними AML/CFT, для уникнення штрафів і репутаційних втрат.

Загальні принципи не прив'язані до конкретного року, як-от 2026 р., а базовані на універсальних стандартах, що еволюціонують у відповідь на глобальні виклики, такі як кліматичні зміни та цифрова трансформація.

Практичні завдання

1 Проаналізуйте інтеграцію ESG-факторів у комплаєнс-програми: розгляньте екологічні злочини (наприклад нелегальний видобуток ресурсів) і *greenwashing* у фінансових продуктах, використовуючи рекомендації FATF і ЕВА (використовуйте офіційні дані з сайтів fatf-gafi.org і eba.europa.eu для оцінювання ризиків).

2 Підготуйтеся до перевірки НБУ/Держфінмоніторингу/MONEYVAL: розробіть чек-лист для зовнішнього аудиту, включаючи документацію комплаєнс-політики, звіти про ризики та симуляцію запитів аудиторів (на основі звітів MONEYVAL про Україну).

3 Розробіть план дій за результатами внутрішнього комплаєнс-аудиту, проведіть симуляцію співбесіди з аудитором. Гіпотетичний аудит: виявлено прогалини в ESG-моніторингу (відсутність перевірки *greenwashing* у кредитах) і слабкий RBA; план дій – оновити політику, провести навчання; симуляція співбесіди: запитання аудитора («Як ви інтегруєте ESG у CDD?») та відповіді з обґрунтуванням (використовуйте кращі практики з ЕВА Work Programme 2026).

Приклад плану дій (як зразок для завдання) наведено в таблиці 10.1.

Таблиця 10.1

Прогалина	Опис	Заходи	Термін	Відповідальний
Слабка ESG-інтеграція	Відсутність моніторингу greenwashing у продуктах	Розробити процедури перевірки ESG-даних клієнтів, інтегрувати в AML-систему	3 місяці	Комплаєнс-офіцер
Недостатній RBA	Ігнорування ESG-ризиків в оцінюванні	Оновити матрицю ризиків із ESG-факторами, провести тренінги	2 місяці	Ризик-менеджер

Симуляція співбесіди. Аудитор: «Які кращі практики ви застосовуєте для ESG-комплаєнсу?». Відповідь: «Інтеграція ESG у CDD за рекомендаціями FATF, моніторинг екологічних ризиків для запобігання злочинам, з щорічним аудитом».

Теми рефератів

1 Сучасні виклики інтеграції комплаєнс-програм у фінансові установи України.

2 Порівняльний аналіз кращих практик ESG-інтеграції в комплаєнс за стандартами EBA і FATF.

3 Роль комплаєнсу в запобіганні greenwashing та екологічним злочинам.

4 Підготовка фінансових установ до зовнішніх аудитів MONEYVAL: теоретичні аспекти.

5 Проблеми інтеграції ESG- і комплаєнс-ризиків в умовах війни.

Контрольні запитання

1 Дайте визначення інтеграції комплаєнс-програм у фінансові установи.

2 Яке призначення цієї інтеграції в системі економічної політики держави?

3 Перелічіть чотири основні функції інтеграції комплаєнс-програм і наведіть приклади їх реалізації.

4 Які сучасні виклики (ESG, AI) для комплаєнс-програм?

5 Як інтегрувати ESG-фактори в комплаєнс (екологічні злочини, greenwashing)?

6 Опишіть підготовку до перевірки НБУ/Держфінмоніторингу/MONEYVAL.

7 Що таке внутрішній комплаєнс-аудит і його результати?

8 Як розробити план дій за результатами аудиту?

9 Наведіть приклади симуляції співбесіди з аудитором (питання про ESG).

10 Обґрунтуйте кращі практики інтеграції комплаєнс у фінансові установи.

Глосарій

Зовнішній аудит – перевірка комплаєнс-системи регулятором (НБУ, ДСФМУ) або MONEYVAL.

План дій за результатами аудиту – документ із заходами усунення виявлених порушень і прогалин.

ESG-фактори – Environmental (екологічні), Social (соціальні), Governance (управлінські) критерії.

Greenwashing – фальшиве подання екологічності продукту чи діяльності.

Література [11, 12, 17, 23, 27, 29-34].

ПРАВИЛА ОФОРМЛЕННЯ РЕФЕРАТІВ

Реферат є одним із основних видів самостійної роботи здобувача з ОК «Фінансовий моніторинг і комплаєнс». Він має демонструвати вміння працювати з науковою літературою, нормативно-правовими актами, офіційними даними, робити обґрунтовані висновки в академічному стилі.

1 Загальні вимоги щодо змісту і структури реферату.

Обсяг реферату: 12–18 сторінок друкованого тексту (без урахування титульного аркуша, змісту, списку літератури та додатків).

Формат сторінки: А4, поля: ліве – 30 мм, праве – 15 мм, верхнє та нижнє – 20 мм.

Шрифт: Times New Roman, кегль 14, міжрядковий інтервал – 1,5.

Вирівнювання тексту: по ширині (justify).

Нумерація сторінок: арабськими цифрами, починаючи з третьої сторінки (зміст – сторінка 2), номер ставити внизу по центру.

Обов'язкова структура реферату:

- 1 Титульний аркуш (додаток А).
- 2 Зміст .
- 3 Вступ (1,0-1,5 сторінки).
- 4 Основна частина (поділена на два-чотири розділи, 9-14 сторінок).
- 5 Висновки (0,8-1,2 сторінки).
- 6 Список використаних джерел (не менше 12-15 позицій).
- 7 Додатки (за потреби: таблиці, графіки, схеми, витяги із законів тощо).

2 Вимоги щодо змісту структурних елементів.

Титульний аркуш (зразок наведено в додатку А):

Зміст

Оформлюють із номерами сторінок, автоматично генеровано в текстовому редакторі.

Вступ:

- актуальність теми;
- мета реферату;
- завдання (чотири-шість конкретних пунктів);
- об'єкт і предмет дослідження;
- методи дослідження (аналіз, синтез, порівняння, узагальнення тощо);
- структура роботи.

Основна частина

Поділяють на два-чотири логічно пов'язані розділи (із підрозділами).

Кожен розділ повинен мати:

- теоретичне обґрунтування;
- аналіз нормативної бази;
- фактичні дані (таблиці, графіки, діаграми);
- власний аналіз і оцінку;
- посилання на джерела (внутрішньотекстові).

Висновки:

- узагальнення основних результатів;
- відповіді на поставлені у вступі завдання;
- власні оцінки та пропозиції щодо вдосконалення політики фінансового моніторингу (якщо тема дозволяє);
- не допускають дослівне повторення тексту з основної частини.

Список використаних джерел

Оформлюють за ДСТУ 8302:2015 (алфавітний порядок).

Мінімум 12-15 джерел:

- не менше чотирьох-п'яти підручників/навчальних посібників;
- Закони України за темою;
- дві-чотири наукові статті або монографії;
- офіційні сайти Мінфіну, Держстату, ВРУ (із датою звернення).

Приклад оформлення:

1 Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення: Закон України від 06.12.2019 р. № 361-IX (чинна редакція станом на 01.01.2026 р.) / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/361-20>.

2 Бандурка О. М., Литвиненко В. О. Протидія відмиванню коштів та фінансуванню тероризму. Харків: Видавництво Харківського національного університету внутрішніх справ, 2024.

Додатки:

- нумеровані окремо (Додаток А, Додаток Б тощо);
- мають назви та посилання в тексті;
- містять тільки допоміжний матеріал (великі таблиці, схеми, витяги з нормативних актів).

3 Вимоги щодо стилю та мови:

- академічний стиль: об'єктивність, логічність, точність формулювань;
- уникати: особистих займенників «я», «ми», розмовних висловів, надмірної емоційності;
- використовувати терміни із законів і підручників;
- усі цитати і запозичені ідеї супроводжувати посиланнями.

4 Посилання в тексті:

- внутрішньотекстові: [1, с. 45], [2], [3, с. 112–115];
- підрядкові (винесення у примітки) – допускають лише для пояснень або перекладів;
- посилання на закони.

5 Технічні вимоги:

- файл у форматі .docx або .pdf;
- назва файлу: Прізвище_Ініціали_Група_Тема реферату;

– обов’язково перевірити на антиплагіат (рекомендований рівень оригінальності – не нижче 70 %);

– реферат здають у друкованому вигляді (один примірник) + електронна версія (на флешці або через корпоративну пошту/платформу Moodle).

6 Критерії оцінювання:

– відповідність темі та повнота розкриття (30 %);

– глибина теоретичного аналізу та використання першоджерел (25 %);

– якість аналізу фактичних даних, таблиць, графіків (20 %);

– логічність, послідовність викладу, власні висновки (15 %);

– правильність оформлення, стиль, мова, орфографія, пунктуація (10 %).

Дотримання цих правил є обов’язковим. Реферати, оформлені з грубими порушеннями, можуть бути повернуті на доопрацювання.

Список літератури

1 Anti Money Laundering Solution «AML Insider». Asoft Lab, 2024.
URL: <https://www.asoftlab.com.ua/en/reshenia/finmonitor.php>

2 Complex Proliferation Financing and Sanctions Evasion Schemes. Financial Action Task Force, 2025. Париж: FATF. URL: <https://www.fatf-gafi.org/en/publications/Financingofproliferation/complex-proliferation-financing-sanction-evasion-schemes.html>.

3 Comprehensive Update on Terrorist Financing Risks. Financial Action Task Force, 2025. Париж: FATF. URL: <https://www.fatf-gafi.org/content/dam/fatf-gafi/publications/Comprehensive-Update-on-Terrorist-Financing-Risks-2025.pdf.coredownload.inline.pdf> .

4 Financial Crime and Compliance Management (FCCM) Solutions. Oracle Corporation, 2025. URL: <https://www.oracle.com/financial-services/aml-financial-crime-compliance>.

5 Guidance for a Risk-Based Approach to Politically Exposed Persons. Financial Action Task Force, 2013 (оновлено 2025). Париж: FATF. URL: <https://www.fatf-gafi.org/content/dam/fatf-gafi/guidance/Guidance-PEPs-R12-R22.pdf>.

6 Guidance on Proliferation Financing Risk Assessment and Mitigation. Financial Action Task Force, 2021 (оновлено 2025). Париж: FATF. URL: <https://www.fatf-gafi.org/content/dam/fatf-gafi/guidance/Guidance-Proliferation-Financing-Risk-Assessment-Mitigation.pdf>.

7 MONEYVAL Recommendations та звіти оцінки України (Evaluation Reports). Комітет експертів Ради Європи з оцінки заходів протидії відмиванню коштів та фінансуванню тероризму (MONEYVAL). Страсбург: Рада Європи, 2020–2025 (оновлені матеріали доступні на офіційному сайті MONEYVAL). URL: <https://rm.coe.int/moneyval-2020-9-sr-2nd-enhanced-fur-ua/1680a01d6a>.

8 NICE Actimize AML Software Solutions. NICE Actimize, 2024. URL: <https://www.niceactimize.com/anti-money-laundering>.

9 RISK-BASED APPROACH GUIDANCE FOR THE BANKING SECTOR. Financial Action Task Force, 2014 (оновлено 2023). Париж: FATF. URL: <https://www.fatf-gafi.org/content/dam/fatf-gafi/guidance/Risk-Based-Approach-Banking-Sector.pdf>.

10 SAS Anti-Money Laundering Software & Solutions. SAS Institute Inc., 2023 (оновлено 2025). URL: https://www.sas.com/en_us/software/anti-money-laundering.html.

11 SINGLE PROGRAMMING DOCUMENT YEARS 2025-2027 WORK PROGRAMME 2026. European Banking Authority, 2025.

12 Ukraine Plan 2024-2027. Міністерство економіки України, 2024. URL: <https://www.ukrainefacility.me.gov.ua/wp-content/uploads/2024/03/ukraine-facility-plan.pdf>.

13 Єгоричева С. Організація фінансового моніторингу в банках: монографія. Київ: Центр учбової літератури, 2021. 292 с.

14 Про банки і банківську діяльність: Закон України від 07.12.2000 р. № 2121-III (чинна редакція з доповненнями щодо комплаєнсу та фінансового моніторингу) / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2121-14>.

15 Про віртуальні активи: Закон України від 17.02.2022 р. № 2074-IX (чинна редакція) / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2074-20>.

16 Про державну реєстрацію юридичних осіб, фізичних осіб – підприємців та громадських формувань: Закон України від 15.05.2003 р. № 755-IV (чинна редакція) / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/755-15>.

17 Про запобігання та протидію легалізації – (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення: Закон України від 06.12.2019 р. № 361-IX (чинна редакція станом на 01.01.2026 р.) / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/361-20>.

18 Про санкції: Закон України від 14.08.2014 р. № 1644-VII (чинна редакція з доповненнями щодо воєнного стану) / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1644-18>.

19 Звіт про діяльність Державної служби фінансового моніторингу України за 2023 рік. Державна служба фінансового моніторингу України. URL: https://fiu.gov.ua/assets/userfiles/200/Activity%20reports/Report_2023_ENG.pdf.

20 Мельник С. І., Вінічук М. В., Горбан І. М. Фінансовий моніторинг: навч. посіб. Львів: Львівський державний університет внутрішніх справ, 2024. 212 с.

21 Методологічні рекомендації та посібники Держфінмоніторингу України (зокрема типологічні дослідження, звіти за 2023–2025 рр.) / Державна служба фінансового моніторингу України. URL: <https://fiu.gov.ua/>

pages/finansovii-monitorint/metodologija/dajdhest-aktualnix-novin-svitu-u-sferi-pvkft-main/.

22 Про затвердження Порядку обміну інформацією з питань фінансового моніторингу: Наказ Міністерства фінансів України від 04.06.2021 р. № 322 (чинний з 02.02.2026 р.) / Міністерство фінансів України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1035-21>.

23 Національна оцінка ризиків у сфері запобігання та протидії легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, та фінансуванню тероризму (NRA) / Державна служба фінансового моніторингу України. 2024. URL: <https://fiu.gov.ua/assets/userfiles/200/archive/nra.pdf>.

24 Покрокові відеоінструкції щодо роботи в е-кабінеті СПФМ / Державна служба фінансового моніторингу України. URL: <https://fiu.gov.ua/pages/finansovii-monitorint/tehnologi/formi-obliku-i-podannya-informacziyi/pokrokovii-videoinstruksii-shchodo-roboty-v-e-kabineti.html>.

25 Про деякі питання реалізації Закону України «Про санкції»: Постанова Кабінету Міністрів України від 30.12.2015 р. № 1147 (чинна редакція) / Кабінет Міністрів України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1147-2015-%D0%BF>.

26 Про затвердження Положення про Державну службу фінансового моніторингу України: Постанова Кабінету Міністрів України від 29.07.2015 р. № 537 (з урахуванням змін до 2026 р.) / Кабінет Міністрів України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/537-2015-%D0%BF>.

27 Про затвердження Положення про Державну службу фінансового моніторингу України: Постанова Кабінету Міністрів України від 29.07.2015 р. № 537 (з урахуванням змін до 2026 р.) / Кабінет Міністрів України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/537-2015-%D0%BF>.

28 Про затвердження Положення про здійснення банками фінансового моніторингу: Постанова Правління Національного банку

України від 19.05.2020 р. № 65 (чинна редакція) / Національний банк України. URL: https://bank.gov.ua/ua/legislation/Regulation_19052020_65.

29 Бандурка О. М. Деякі проблемизастосування норм Закону України «Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом. *Вісник Академії правових наук*. 2003. № 2-3. С. 669-677.

30 Рекомендації FATF щодо протидії відмиванню коштів та фінансуванню тероризму (FATF Recommendations). Financial Action Task Force, 2012 (з оновленнями станом на жовтень 2025 р.). Париж: FATF. URL: <https://www.fatf-gafi.org/en/publications/Fatfrecommendations/Fatf-recommendations.html>.

31 Рекомендації MONEYVAL щодо оцінки AML/CFT систем. Комітет MONEYVAL Ради Європи, 2020 (оновлено 2025). Страсбург: Рада Європи. URL: <https://www.coe.int/en/web/moneyval/moneyval-reports>.

32 Про застосування санкцій: Указ Президента України від 21.06.2018 р. № 176/2018 (з оновленнями до 2026 р., включаючи списки РФ/Білорусі). URL: <https://www.president.gov.ua/documents/1762018-24626>.

33 Фінансове право України: підручник / Л. К. Воронова, М. П. Кучерявенко, Н. Ю. Пришва та ін.; за ред. Л. К. Воронової. Київ: Правова єдність, 2009. 395 с.

34 Іванченко В. В. Фінансовий моніторинг: теорія та практика. Київ: Наукова думка, 2018. 320 с.

35 Чубенко А. Г., Лошицький М. В., Бичкова С. С., Котляревський Я. В. Науково-практичний коментар до Закону України «Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення». Київ: Ваіте, 2015. 816 с.

36 Чубенко А. Фінансовий моніторинг в Україні. Просто і популярно. Київ, 2026. 346 с.

ДОДАТОК А

Приклад оформлення титульного аркуша реферату

Міністерство освіти і науки України
Український державний університет залізничного транспорту

Кафедра «Фінанси, облік і аудит»

РЕФЕРАТ

з освітньої компоненти «Фінансовий моніторинг і комплаєнс»

на тему

« »

Виконав студент
групи 211-ФС-Д25
Петренко В. В.

Перевірив:
к. е. н., доцент Єрмоленко О. А.
Національна шкала _____
Кількість балів ___ Оцінка ECTS _____

Харків 2026

ДОДАТОК Б

Основні скорочення курсу

Скорочення	Повне розшифрування (англійською)	Повне розшифрування (українською)	Пояснення / контекст
AML	Anti-Money Laundering	Протидія відмиванню коштів	Загальний термін для системи протидії відмиванню коштів
CFT	Countering the Financing of Terrorism	Протидія фінансуванню тероризму	Частина системи ПВК/ФТ
CDD	Customer Due Diligence	Належна перевірка клієнта	Базовий рівень перевірки клієнтів
CTR	Cash / Threshold Transaction Report	Повідомлення про порогову операцію	Повідомлення про операції, що перевищують поріг (в Україні – від 400 тис. грн тощо)
DNFBPs	Designated Non-Financial Businesses and Professions	Позначені нефінансові бізнеси та професії	Нотаріуси, адвокати, аудиторів, рієлтори тощо
EBA	European Banking Authority	Європейське банківське управління	Регулятор ЄС у банківській сфері
EDD	Enhanced Due Diligence	Посилена належна перевірка клієнта	Застосовують до високоризикових клієнтів (PEP, санкційні тощо)
ESG	Environmental, Social and Governance	Екологічні, соціальні та управлінські фактори	Критерії сталого розвитку та відповідального бізнесу
FATF	Financial Action Task Force	Група з розроблення фінансових заходів боротьби з відмиванням грошей	Міжнародний орган, що встановлює 40+9 Рекомендацій
FIU	Financial Intelligence Unit	Підрозділ фінансової розвідки	Національний FIU в Україні – ДСФМУ

Скорочення	Повне розшифрування (англійською)	Повне розшифрування (українською)	Пояснення / контекст
KYC	Know Your Customer	Знай свого клієнта	Процес ідентифікації та перевірки клієнтів
MONEYVAL	Committee of Experts on the Evaluation of Anti-Money Laundering Measures	Комітет експертів Ради Європи з оцінювання заходів протидії відмиванню коштів	Регіональний орган оцінювання AML/CFT в Європі (включає Україну)
NRA	National Risk Assessment	Національне оцінювання ризиків	Оцінювання ризиків ПВК/ФТ на національному рівні (ДСФМУ)
OFAC	Office of Foreign Assets Control	Управління з контролю за іноземними активами	Санкційний орган США
OFSI	Office of Financial Sanctions Implementation	Управління з імплементації фінансових санкцій	Санкційний орган Великої Британії
PEP	Politically Exposed Person	Політично значуща особа	Особи з високими державними посадами або їхні родичі/близькі особи
ПВК/ФТ	Prevention and Countering of Money Laundering and Terrorist Financing	Запобігання та протидія легалізації (відмиванню) доходів і фінансуванню тероризму	Основний український термін (також ПВ/ФТ, AML/CFT)
PWMD/ПЗМУ	Proliferation of Weapons of Mass Destruction	Поширення зброї масового ураження	Фінансування розповсюдження ЗМУ (ядерна, хімічна, біологічна зброя)
RBA	Risk-Based Approach	Ризик-орієнтований підхід	Основний принцип FATF та українського законодавства

Скорочення	Повне розшифрування (англійською)	Повне розшифрування (українською)	Пояснення / контекст
ДСФМУ	State Financial Monitoring Service of Ukraine	Державна служба фінансового моніторингу України	Офіційна англійська аббревіатура ДСФМУ
STR	Suspicious Transaction Report	Повідомлення про підозрілу операцію	Повідомлення про операції, що викликають підозру в ПВК/ФТ
VASP	Virtual Asset Service Provider	Постачальник послуг віртуальних активів	Криптовалюти, обмінники, гаманці, кастодіальні сервіси тощо
AMLA	Anti-Money Laundering Authority	Орган з протидії відмиванню коштів ЄС	Заплановано запуск в ЄС із 2028 р.
SAM	Sanctions & Asset Management	Санкції та управління активами	Модулі в AML-системах для санкційного скринінгу
NSDCU/ РНБО	National Security and Defense Council of Ukraine	Рада національної безпеки і оборони України	Орган, що затверджує санкційні списки в Україні

МЕТОДИЧНІ ВКАЗІВКИ

для практичних занять з освітньої компоненти
«ФІНАНСОВИЙ МОНІТОРИНГ І КОМПЛАЄНС»

для здобувачів вищої освіти другого (магістерського) рівня спеціальності
D2 «Фінанси, банківська справа, страхування та фондовий ринок» усіх
форм здобуття освіти

Відповідальний за випуск Єрмоленко О. А.

Редактор Ібрагімова Н. В.

Підписано до друку 06.04.2026 р.

Умовн. друк. арк. 3,75. Тираж . Замовлення № .

Видавець та виготовлювач Український державний університет
залізничного транспорту,

61050, Харків-50, майдан Фейсрбаха,7.

Свідоцтво суб'єкта видавничої справи ДК № 6100 від 21.03.2018 р.